

Հոփհաններս Թումանյան

ՄԱՂՈՆ

I

Մեր գյուղն էն է, որ հըպարտ,
Լեռների մեջ միգապատ,
Խոր ձորերի քարափին՝
Ձեռը տըված ճակատին՝
Միտք է անում տըխրադեմ.
Ի՞նչ է ուզում՝ չըզիտեմ . . .
Պաս չենք էնտեղ մենք ուտում,
Ու ջերմեռանդ աղոթում,
Ժամ ենք գնում ամեն օր.
Բայց միշտ ցավեր նորանոր,
Միշտ մի ադետ, մի վընաս
Գալիս են մեզ անպակաս:
Ահա պատմեմ ձեզ մի դեպք,
Մի պատմություն, որ երբեք
Հիշատակով տըխրալի
Սըրտիս հանգիստ չի տալի:

II

Մեր գյուղից վեր մինչ էսօր
Կա ուռենի մի սըզվոր:
Մեծ անտառից նա զատված,
Մարդու կացնից ազատված՝
Կանգնած է դեռ ու շոգին

Հով է տալի մըշակին:
Գիժ, լեռնային մի վըտակ
Խոխոջում է նըրա տակ,
Խաղում կանաչ մարգերին:
Էն առվակում կեսօրին,
Երբոր շոգից նեղանում,
Գընում էինք լողանում:
Տըկլոր, աշխույժ խըմբակով,
Աղաղակով, աղմուկով
Խաղում էինք, վազվըզում
Գույն-գույն մանրիկ ավազում:
Կամ հետևում հևիհև
Թիթեռնիկին ոսկեթև,
Ու միշտ հոգնած ժամանակ,
Էն մենավոր ծառի տակ
Նըստում տըխուր մի քարի,
Գերեզմանին Մարոյի . . .

Մարո՛, անբա՛խտ, վաղամե՛ռ,
Դու մանկության իմ ընկեր,
Ո՛րքան ենք մենք խաղացել,
Իրար սիրել ու ծեծե՛լ . . .

III

Ժիր էր Մարոն, դուրեկան,
Նոր էր իննը տարեկան,
Նըրանց տունը երբ մի օր
Եկան երկու եկավոր:
Ու Մարոյի մայրիկը
Երբ որ բերավ, դրավ լիքը
Խոնչեն նըրանց առաջին,
— Շնորհակալ ենք մենք, ասին.
Տաշտներըդ լի հաց լինի,
Դուռներըդ միշտ բաց լինի.
Հաց չենք ուզում ձեզանից,
Հող տըվեք մեզ ձեր տանից. . .
Էն ժամանակ Մարոյի
Հայրիկն առավ արադի
Լիքը բաժակն ու ասաց.
— Կամքըդ լինի, տեր աստված. . .
Նըշանեցին Մարոյին,
Տըվին չոբան Կարոյին:

IV

Չոբան Կարոն սարերի
Մի հովիվ էր վիթխարի.
Բոյ-բուսաթին նայելիս

Մարդու զարգանդ էր գալիս .
Բայց գոքանչը անսահման
Միրում, փարում էր նրբան:
Շատ էր սիրում և Մարոն .
— Լավն է, ասում էր, Կարոն,
Բերում է ինձ ամեն օր
Կանփետ, չամիչ ու խընձոր . . .

V

Մին էլ Կարոն աղմուկով
Եկավ գուռնով-թըմբուկով,
Ու Մարոյին գուգեցին,
Երեսին քող ձրգեցին,
Հինա դրրին ձեռքերը . . .
Եկավ խաչով տերտերը,
Տարավ ժամում կանգնեցրեց .
— Տե՛ր ես, որոյա՛կ, հարցրեց:
— Տեր եմ, ասավ մեր Կարոն,
Լուռ կանգնած էր միշտ Մարոն . . .
Հայրն էլ եկավ ու ծեսին
Էսպես օրհնեց իր փեսին .
— Ջաղացիդ միշտ հերթ լինի,
Մեջքըդ ամուր բերդ լինի . . .
Իսկ երբ հնչեց «տարան-հա՛ն»-ն,
Նըրբան փեսի տուն տարան:

Պսակեցին Մարոյին,
Տըվին չոբան Կարոյին:

VI

Թե գըրբացի չար ջանքով,
Գիր ու կապով, բըժժանքով
Մանուկ սիրտը կըտրեցին,
Կամ թե նըրա հանդերձին,
Էն անհոգի չար ջադուն
Քըսեց գիլի ճըրագուն...
Էդ չիմացավ ոչ ոք պարզ,
Միայն փոքրիկ նորահարս
Մարոն ատեց իր մարդուն.
Փախավ, եկավ ետ հոր տուն:
Եկավ լացեց նա վըշտոտ.
— Ես չեմ գընալ նրա մոտ.
Ես սիրում եմ մայրիկին,
Ես չեմ ուզում լինեմ կին... .

VII

Հայրիկն էնժամ բարկացավ,
Ծեծեց նըրան ու ասավ.
— Դու՛րս իմ տանից, սևերե՛ս,
Ետ չընայես դեպի մեզ,

Ոտ չըղնես էլ տունքս,
Մըրոտեցիր անունս . . .
Լալով, ծածկած իր դեմքը,
Թողեց Մարոն հոր շեմքը:

VIII

Ու հալածված իր հորից,
Փախած չոբան Կարոյից,
Սոված, պատռած շորերով,
Կորչում էր նա օրերով:
Կուչ էր գալիս խըղճալի
Օջախի շուրջ օտարի
Կամ թափառում մեն-մենակ
Մեր հանդերում շարունակ:

IX

Շատ ամիսներ անց կացան . . .
Դիմաց սարից մի չոբան
Ձեն էր տալիս մի օր մեզ,
Թե՛ իմացե՛ք, որ էսպես
Կարմիր շորով մի խիզան
Ընկավ ձորը, մի կածան . . .
Դուրս թափվեցինք մենք գյուղից,
Հեռու կանգնած, երկյուղից,

Տեսանք՝ ահեղ էն ձորում
Ոնց էր լավիս ու գոռում
Մարոյի հայրն ալևոր,
Մայրը ճըչում սըգավոր:
Շատ լաց եղավ և Կարոն . . .
Մեռա՛վ, գնաց մեր Մարոն:

X

Սակայն անբախտ նըրա դին
Պապի կողքին չըղըրին:
Գյուղից հեռու մինչ էսօր
Կա ուռենի մի սըգավոր:
Էն մենավոր ծառի տակ
Փոս փորեցին մի խորին,
Առանց ժամ ու պատարագ
Մեջը դըրին Մարոյին,
Էն սև քարն էլ տաշեցին,
Բերին վըրեն քաշեցին:

XI

Շատ եմ տեսել, երբ սըգավոր
Մայրը մենակ, սևաշոր,
Կորանալով էն քարին՝
Ձեն էր տալիս Մարոյին .

— Ո՞վ քեզ ծեծեց, Մարո ջա՛ն,
Ո՞վ անիծեց, Մարո ջա՛ն,
Ո՞ւր փախար դու, Մարո ջա՛ն,
Տուն արի՛, տո՛ւն, Մարո ջա՛ն,
Խո՛ր ես քընել, Մարո ջա՛ն,
Չե՛ս զարթնում էլ, Մարո ջա՛ն . . .
Կորանալով էն քարին՝
Ձեն էր տալիս Մարոյին .
Խունկ էր ծըխում, մոմ վառում,
Որ գիշերվան խավարում
Փայփըլում էր մեն-մենակ
Հեովից երկար ժամանակ:

1887